

Sağlıklı Bilgiler

Prof. Dr. Gökhan Özyiğit [saglikli.bilgiler@tubitak.gov.tr]

Hacettepe Üniversitesi,
Tıp Fakültesi
Radyasyon Onkolojisi
Anabilim Dalı

Aşılar da Otizm Tehlikesi Var mı?

Bilimsel Bir Skandalın İbretlik Öyküsü

Sağlıklı Bilgiler köşesinin asıl amacı adından da anlaşılacağı üzere, toplumumuzu bilimsel ilkeler çerçevesinde anlaşılır ve yalın bir dille, zamanımızın koşullarını da göz önüne alarak tarafsız bilgilerle aydınlatmaktır. Maalesef güncel literatürü takip etmedikleri için bilgilerini yenileyemeyen ve medyanın da çoğunlukla tek taraflı olarak görüşlerine yer verdiği bazı bilim insanlarının, günümüzde hiç geçerliliği kalmamış bazı yanlış bilgilere dayanarak televizyon programlarında sorumsuz bir şekilde yaptıkları yorumlar, milyonlarca insanın hayatını ve geleceğini karartabilir. Geçtiğimiz aylarda, izlenme oranı yüksek olan ulusal bir haber kanalında aşılar hakkında yapılan gerçek dışı yorumların, toplumda kafa karışıklığına neden olmaması amacıyla bu ayki köşemizi aşılar ve otizm ilişkisine ayırdık. Yazımızın konusu detayları ancak yıllar sonra ortaya çıkan büyük bir “bilimsel” skandal.

Hikâye, 1998’de İngiliz gastroenteroloji uzmanı Andrew Wakefield’in tıp camiasının saygın bir dergisi olan *Lancet*’te 12 hastanın verilerine dayanarak kızamık, kabakulak ve kızamıkçık (KKK) aşısının çocuklarda otizme yol açabileceğini iddia ettiği araştırmasının yayımlanması ile başlıyor. Andrew Wakefield ve ekibi, KKK aşısında bulunan kızamık virüsünün özellikle çocuklarda bir çeşit iltihabi bağırsak hastalığına ve ardından da otizme yol açtığını iddia ederek bu tabloya daha önce hiç bilinmeyen otistik iltihabi bağırsak hastalığı (otistik enterokolit) diye bir ad veriyor. Çok doğal olarak bu araştırmanın sonuçları başta İngiltere olmak üzere tüm dünyada büyük yankı uyandırıyor. Çünkü dünyada her yıl milyonlarca çocuğa KKK aşısı yapılıyor. Bu da çok sayıda çocuğun geri dönüşü olmayan bir biçimde bu aşidan etkilenebileceği anlamını taşıyor. O dönemde araştırmanın yöntemi ile ilgili sorunlar tıp otoritelerinin ciddi eleştirilerine maruz kalıyor. Ancak bu araştırmanın yayımlanması ile kamuoyunda aşılar karşı ciddi bir şüphe ve hatta tepki oluşması engellenemiyor. *Lancet*’te yayımlanan bu makale ile yetinerek bilgilerini tazelemeyenler ve 1998 sonrası yaşanan trajik olaylardan ve skandallardan habersiz olanlar, aşı karşıtı lobi faaliyetlerine daha da hız veriyor. Ama asıl skandallar zinciri yıllar sonra ortaya çıkıyor. 2004’te *Sunday Times* muhabiri Brian Deer, Wakefield ve araştırması ile ilgili çok ciddi bulgulara ulaşıyor. Öncelikle Wakefield’in aşı üreticilerine karşı dava açmış ailelerin avukatları ile ciddi mali bağları olduğunu ortaya çıkarıyor ve belgeleri kamuoyu ile paylaşıyor: KKK aşısına karşı dava açmaya çalışan avukatlar kendilerine delil uydurması için Wakefield’in hesabına 400.000 sterlin yatırmıştır. Daha da ilginç, araştırmasının yayımlanmasından hemen önce yani 1997’de Wakefield’in bir kızamık aşısı ile ilgili olarak patent başvurusu (*UK Patent Application GB 2 325 856 A*) yaptığı ortaya çıkar.

Ancak olay bunlarla da bitmez. Skandalın bütün ayrıntıları İngiltere Genel Tıp Konseyi'nin olaya el koyması ile hızla gün yüzüne çıkmaya başlar. Öncelikle Wakefield'in çocukları kobay gibi kullandığı ve hiçbir etik kuruldan izin almadığı tespit edilir. Pediatri ihtisası yapmadığı halde çocuklara gereksiz yere kolonoskopi, kolon biyopsisi ve beyin omurilik sıvısı alınması gibi riskli ve invaziv işlemler uyguladığı, çalışmalarını sorumsuz ve dürüst olmayan bir şekilde yürüttüğü saptanır. Çocuklardan 5 sterlin karşılığı kan örneği topladığı da kayıtlara geçer. Ancak asıl skandal olay, Wakefield'in hasta verileri üzerinde manipülasyon yapması, yani verilere müdahale etmesidir. Çocukların hastane kayıtları ve patoloji örnekleri tekrar incelendiğinde, çalışmada otistik olduğu iddia edilen çocuklardan üçünün otistik olmadığı, çalışma öncesinde sağlıklı bireyler oldukları bildirilen on iki çocuğun beşinde aşından önce de gelişimsel bozukluklar görüldüğü, dokuz çocuğun bağırsak biyopsilerinde bir hastalık ve iltihap bulgusu olmamasına rağmen veri uydurularak hasta gibi gösterildikleri tespit edilir. Özetle Wakefield bilimi kendi kişisel ve mali çıkarlarına alet etmeye çalışmıştır. Elbette hiçbir şey gizli kalmaz ve skandal tüm boyutlarıyla ortaya çıkarılır. Öncelikle Wakefield'in doktorluk lisansı iptal edilir. Ardından *Lancet* dergisi bu etik dışı çalışmayı 2 Şubat 2010 yılında, yani yayımlanmasından 12 yıl sonra geri çeker. Wakefield'in başka iki dergide daha yayımlanmış makaleleri de geri çekilir. Sonrasında kendini savunmak için birçok tazminat davası açan Wakefield, davaları kaybeder. Hatta skandal niteliğinde başka belgeler de basına sızınca bazı davaları hemen geri çeker. Öte yandan aşılarda koruyucu madde olarak kullanılan ve otizmi tetiklediği ileri sürülen cıvalı bileşiklerin 2000'li yıllardan sonra aşılarından çıkarılmasına rağmen otizm görülme sıklığında bir azalma görülmedi. Ama maalesef aşılama oranları düştüğü için kızamık, kabakulak ve kızamıkçık hastalıklarının görülme sıklığı arttı. Çok sayıda bilimsel çalışmada aşılarla otizm arasında hiçbir ilişki olmadığı gösterilse de Andrew Wakefield'in aşıların üzerine attığı ve ölümcül de olabilen çamur hâlâ temizlenebilmiş değil. Wakefield bu arada boş durmadı ve kendisine komplo kurulduğunu iddia ederek yaşadıklarını 2010'da ki-

tap haline getirdi. Ancak bu kitapta bile uydurmaya devam etti. Örneğin kitabında aşı çalışmaları ile ilgili, İsveçli bilim insanı Brith Christenson'un kendisine aşılar ile ilgili hiçbir güvenlik çalışması yapılmadığını itiraf ettiğini yazar. İşin aslı ise Christenson'un da daha sonra bizzat belirttiği üzere ikisi hiçbir zaman görüşmemiştir. Wakefield 2016 yılında *Vaxxed* isimli, aşı karşıtı bir propaganda filmi yapar. Ancak film New York Tribeca Film Festivali'ne kabul edilmez. Wakefield'e bir nevi tokat niteliği taşıyan bu red kararını alan festivalin kurucusu ve hepimizin çok yakından tanıdığı ünlü aktör Robert de Niro'dur. Robert de Niro otistik bir çocuğun babasıdır.

Okurlarımızın Sorularına Cevaplar

“Vitamin Haplarındaki Tehlike” başlıklı yazınızda bahsettiğiniz kanser oluşumunun bilimsel sebebi nedir? Kısaca açıklayabilir misiniz? Emin Kaboğlu

Okurumuz gerçekten sebep sonuç ilişkisini sorgulayan, harika bir bilimsel soru sormuş. 1970'li yıllarda yaşlılıktan kansere kadar birçok şeyin nedeni olarak gösterilen serbest radikallere bakış açısı günümüzde çok değişti. Vücutumuzdaki antioksidanlar, örneğin C vitamini bir nevi kendisini feda ederek serbest radikalleri nötralize eder ve bu işlem sonucunda bizzat kendisi elektron alarak serbest radikal haline dönüşür. Normal koşullar altında vitamin C redüktaz enzimi sayesinde bu durum kontrol altına alınır. Ancak gereksiz yere kullandığımız vitamin hapları bu dengeyi bozar ve bu hapların kendileri vücut için tehlikeli ve zehirli maddeler haline dönüşür. Serbest radikallerin hücrelerin kontrolsüz bölünmesini engellediği ve bu tür kontrolsüz büyüme eğilimi gösteren hücreleri öldürüp vücutumuzda bu bağlamda bir denge sağladığı gösterildi. Öte yandan enfeksiyon hallerinde çoğalan serbest radikallerin vücutumuzun savunma mekanizmalarını uyardığı da diğer bir bilimsel bulgu. Yani serbest radikaller sağlıklı bir insan vücutunda emniyet supabı görevi görür. Sonuç olarak bu doğal dengeye gereksiz müdahaleler yüzünden vücutumuzdaki denge mekanizmaları muhtemelen yetersiz kalır veya bozulur ve kanserleşme süreci başlar.

Kaynaklar

Wakefield, A. J., Murch, S. H., Anthony, A. ve ark., “Ileal-lymphoid-nodular hyperplasia, non-specific colitis, and pervasive developmental disorder in children”, *Lancet*, Cilt 351, Sayı 9103, s. 637-41, (Geri çekilmiştir), 28 Şubat 1998.

Murch, S. H., Anthony, A., Casson, D. H., ve ark., “Retraction of an interpretation”, *Lancet*, Cilt 363, Sayı 9411, s. 750, 2004.

Dyer, C., “Andrew Wakefield drops libel case against Channel 4”, *British Medical Journal*, 334 (7584): 60, Ocak 2007.

Deer, B., “Wakefield's 'autistic enterocolitis' under the microscope”, *British Medical Journal*, Cilt 340, c1127, 15 Nisan 2010.

Deer, B., “MMR & Autism: Fixing a Link”, *British Medical Journal*, Cilt 342, c5347, Ocak 2011.

Deer, B., “How the case against the MMR vaccine was fixed”, *British Medical Journal*, Cilt 342, c5347, 5 Ocak 2011.

<http://www.ageofautism.com/2010/05/uks-general-medical-council-professor-john-walkersmiths-name-should-be-erased-from-the-medical-regis.html>